

Płynność finansowa gospodarstw rolniczych położonych w województwie lubelskim

Wstęp

Płynność finansowa jest bardzo istotnym czynnikiem kształtującym sytuację ekonomiczną przedsiębiorstwa, ponieważ należy do podstawowych wyznaczników efektywności ekonomicznej każdej organizacji [Wędzki 1995, s. 125]. Kategoria ta jest różnie rozumiana i definiowana. Najczęściej spotykane określenia płynności finansowej to [Waśniewski i Skoczylas 1996, s. 271–280]: pozytywny stan środków płatniczych, łatwość zamiany składników majątku na środki pieniężne, stopień pokrycia zobowiązań składnikami majątku obrotowego oraz możliwość regulowania zobowiązań przedsiębiorstwa w każdym momencie.

Wędzki [2003, s. 33] określa płynność finansową w aspekcie majątkowym i majątkowo-kapitałowym. W pierwszym znaczeniu płynność finansowa koncentruje się na aktywach i oznacza zdolność przedsiębiorstwa do przekształcania aktywów w środki pieniężne w jak najkrótszym czasie i bez utraty wartości [Ross, Westerfield, Jordan 1999, s. 40]. Łatwość, z jaką przedsiębiorstwo może uzyskać dodatkowe zasoby gotówki przez sprzedaż innych aktywów stanowi o skali płynności finansowej przedsiębiorstwa. Drugi sposób rozumienia płynności finansowej jest bardziej popularny i wyraża zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących [Sierpińska, Jachna 2004, s. 145]. Zdolność tę wyrażają wzajemne relacje zobowiązań finansowych oraz majątku stanowiącego zabezpieczenie terminowej spłaty tych zobowiązań. Tę sytuację Wędzki [2003, s. 33] określa jako płynność finansową w aspekcie majątkowo-kapitałowym.

Zmniejszająca się płynność finansowa i związany z tym wzrost trudności ściąganych należności oraz narastanie zobowiązań jest jednym z czynników świadczących o słabnącej kondycji finansowej przedsiębiorstwa [Gołębiowski, Tłaczała 2005, s. 157]. Właściwe sterowanie płynnością wymaga stałej kontroli dopływu środków pieniężnych uzyskiwanych ze sprzedaży, aby zapewnić spłatę bieżących zobowiązań [Wędzki 1997, s. 347]. Pomimo świadomości istotnej roli

płynności finansowej dla egzystencji i realizacji celów przedsiębiorstwa, bardzo wiele z nich ma poważne problemy z płynnością finansową. Stadtherr [2004, s. 203–204] na podstawie licznych obserwacji stwierdził dużą skalę zjawiska utraty płynności finansowej przez polskie przedsiębiorstwa, sięgającą około 70% obserwowanej ich populacji.

Najwyższym poziomem płynności bieżącej cechuje się działalność w sferze rolnictwa, łowiectwa i leśnictwa (1,94–2,91) oraz branża budowlana (1,25–1,35), najniższym górnictwo i kopalnictwo (0,40–0,90) [Bieniasz i Gołaś 2007, s. 10]. Rolnictwo jest specyficzną branżą, w której płynność finansowa jest zazwyczaj na wysokim poziomie. Kisielińska [2003, s. 80–97] analizując sytuację finansową gospodarstw rolniczych prowadzących rachunkowość rolną w 2000 roku stwierdziła, że 73,1% badanych gospodarstw cechuje nadpłynność finansowa. W dużej części wynika to ze specyfiki działalności gospodarstw rolniczych, polegającej na utrzymywaniu zapasów produktów roślinnych jako zabezpieczenia realizacji produkcji zwierzęcej.

Istnieje wiele sposobów oceny płynności finansowej. Do pomiaru płynności finansowej opartego na bilansie służy wiele wskaźników, które mają większe lub mniejsze zastosowanie w praktyce. Do najczęściej stosowanych wskaźników płynności finansowej zalicza się: wskaźnik bieżącej płynności finansowej, wskaźnik przyspieszonej płynności finansowej (tzw. wskaźnik szybki), wskaźnik środków pieniężnych, wskaźnik natychmiastowej płynności finansowej [Sierpińska, Jachna 2004, s. 146].

Najstarszym wskaźnikiem, pochodzącym z początku XX wieku, jest wskaźnik płynności bieżącej [Michalski 2004, s. 90, za Henderson 1989]. Wskaźnik ten informuje o zdolności przedsiębiorstwa do terminowego regulowania zobowiązań bieżących na podstawie aktywów bieżących. W literaturze nie ma zgodności co do optymalnych wielkości wskaźników płynności finansowej. Według standardów, wielkość wskaźnika bieżącej płynności finansowej powinna mieścić się w granicach 1,2–2,0 [Sierpińska, Jachna 2004, s. 147]. Optymalny poziom płynności finansowej nie ma zastosowania do wszystkich branż. W rolnictwie wskaźnik płynności bieżącej jest na ogół wyższy, co jest skutkiem długiego cyklu produkcyjnego i konieczności gromadzenia zapasów środków produkcji [Ziętara, Kosiorek, Tchorzewska, Kondraszuk 1994, s. 98]. Badania przeprowadzone przez Wasilewskiego [2004, s. 110] wskazują, że w gospodarstwach rolnych wartość wskaźników płynności bieżącej była wyższa od optimum literaturowego, co wiązało się z posiadaniem wyższego poziomu zapasów i zaliczeniem do nich inwentarza obrotowego. Potwierdzają to również badania gospodarstw rolnych poszczególnych krajów UE, przeprowadzone na podstawie danych europejskiego systemu rachunkowości FADN z lat 1989–2005 [Mańko, Sobczyński, Sass 2008, s. 10–20]. Podobnie jest w przypadku przedsiębiorstw rolniczych, w których bie-

zący wskaźnik płynności finansowej utrzymywał się na poziomie wyższym niż wzorcowy [Wasilewski 2007, s. 451, Franc-Dąbrowska 2008, s. 43–57]. Z uwagi na wysoki stan zapasów w przedsiębiorstwach rolniczych wskaźnik płynności bieżącej wydaje się mało miarodajny. Bardziej przydatne są wskaźniki płynności przyspieszonej i natychmiastowej [Franc-Dąbrowska 2006, s. 121–128].

Dokładniej płynność finansową określa wskaźnik przyspieszonej płynności finansowej (zwany szybkim), który nie uwzględnia zapasów w aktywach bieżących. W literaturze przedmiotu optymalny poziom wskaźnika płynności szybkiej nie został jednoznacznie określony. Najczęściej jako wartość pożądaną podaje się około 1,0 [Gołaszewski, Urbanek, Walińska 2001, s. 44–45; Waśniewski, Skoczylas 2004, s. 439–442; Sierpińska, Jachna 2004, s. 147–148; Podstawka 2005, s. 302–304; Siudek 2006, s. 182; Gabrusewicz 2007, s. 255–261]. Na podstawie badań przedsiębiorstw rolniczych stwierdzono, że wskaźnik szybkiej płynności finansowej nie powinien być niższy niż 0,5 [Wasilewski 2007, s. 451] lub oscylować w granicach 1,0 [Pietrzak 2006, s. 165; Franc-Dąbrowska 2007, s. 164].

Wskaźnik natychmiastowej płynności finansowej, jest relacją środków pieniężnych i ich substytutów do zobowiązań natychmiast wymagalnych [Sierpińska, Jachna 2004, s. 148]. Zdecydowana większość badaczy uznaje wskaźnik ten za o najmniejszej wartości informacyjnej, gdyż trudno w tym przypadku określić optymalny poziom, a ocena przedsiębiorstw powinna być dokonana z uwzględnieniem charakterystycznych cech branżowych i porównań w czasie [Bednarski, Waśniewski 1996, s. 343; Helfert 2004, s. 178–179; Sierpińska, Jachna 2004, s. 148; Gołębiowski, Tłaczała 2005, s. 113–116; Podstawka 2005, s. 302–303; Bednarski 2007, s. 79–80]. Nieliczni za właściwy poziom wskaźnika płynności natychmiastowej uznają wielkość około 0,2 [Leszczyński, Skowronek-Mielczarek 2001, s. 102–103; Wasilewski 2004, s. 111; Górską-Warsewicz 2005, s. 39; Siudek 2006, s. 182; Gabrusewicz 2007, s. 255–261]. Badania przeprowadzone na grupie przedsiębiorstw rolniczych wskazały, że przedsiębiorcy utrzymywali płynność natychmiastową na poziomie literaturowym (około 0,2), co pozwala twierdzić, że przedsiębiorstwa te powinny być w stanie utrzymywać płynność na takim poziomie, jak podmioty z innych branż [Franc-Dąbrowska 2008, s. 47].

Cel i metody badań

Celem badań było określenie poziomu płynności finansowej gospodarstw rolniczych w zależności od powierzchni użytków rolnych, typu rolniczego oraz siły ekonomicznej.

Badaniami objęto gospodarstwa rolnicze z terenu województwa lubelskiego. Region ten został wybrany z uwagi na typowo rolniczy charakter w ujęciu makroekonomicznym. W regionie tym rolnictwo jest główną gałęzią gospodarki, a ponadto województwo lubelskie zaliczane jest do najbiedniejszych w Polsce, a także w Unii Europejskiej (UE). Dobór gospodarstw do badań był celowy. Badaniami objęto gospodarstwa rolnicze, uczestniczące w systemie PL-FADN (Farm Accountancy Data Network), prowadzące rachunkowość rolną pod nadzorem Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie (IERiGŻ-PIB)¹. Okres badań obejmował lata 2004–2007. Badaniami objęto następującą liczbę gospodarstw rolniczych: w 2004 roku – 933, w 2005 roku – 1055, w 2006 roku – 1066, w 2007 roku – 1050.

W polu obserwacji Polskiego FADN są gospodarstwa towarowe, mające zasadniczy udział w tworzeniu wartości dodanej rolnictwa. Za takie uznawane są te, które mieszczą się w grupie gospodarstw wytwarzających w danym regionie FADN co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej.

Badane gospodarstwa podzielono według kryterium typu rolniczego, siły ekonomicznej i powierzchni użytków rolnych (UR). Biorąc pod uwagę typ rolniczy, gospodarstwa podzielono na następujące grupy: uprawy polowe, zwierzęta żywione w systemie wypasowym (razem z krowami mlecznymi), zwierzęta ziarnożerne i mieszane.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolniczego określona jest sumą standardowych nadwyżek bezpośrednich² wszystkich rodzajów działalności występujących w gospodarstwie rolniczym. Wielkość ekonomiczna mierzona jest w jednostkach ESU³ (1 ESU = 1200 euro). W opracowaniu gospodarstwa pogrupowano według następujących klas wielkości ekonomicznej: bardzo małe (< 4 ESU), małe (4–8 ESU), średnio małe (8–16 ESU), średnio duże (16–40 ESU) oraz duże (> 40 ESU). Trzecim kryterium podziału gospodarstw była powierzchnia użytków rolnych. Na podstawie tego kryterium wyszczególniono następujące grupy obszarowe: małe (5–10 ha), średnio małe (10–20 ha), średnio duże (20–30 ha), duże (30–50 ha) oraz bardzo duże (> 50 ha).

W badaniach pominięto gospodarstwa o typie uprawy ogrodnicze, winnice, uprawy trwałe oraz te o bardzo małej powierzchni (do 5 ha UR) z uwagi na ich

¹ Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.

² Standardowa nadwyżka bezpośrednia jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolniczej nad wartością kosztów bezpośrednich w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji. Aby wyeliminować wpływ zmian w produkcji lub ceny produktów i środków produkcji do obliczeń przyjmowane są średnie z trzech lat odpowiedniego okresu, na podstawie uśrednionych rocznych danych z danego regionu [Goraj, Osuch, Płonka 2008, s. 9].

³ ESU (ang. European Size Unit) – Europejska Jednostka Wielkości.

małą liczebność. Wyniki w ramach PL-FADN są bowiem do uzyskania w przypadku, gdy w danej grupie gospodarstw ich liczba wynosi co najmniej 15.

Do oceny stopnia płynności finansowej wykorzystano wskaźnik płynności bieżącej, wskaźnik płynności szybkiej oraz wskaźnik płynności natychmiastowej⁴.

Wyniki badań

W gospodarstwach rolniczych podzielonych według kryterium typu rolniczego nie odnotowano jednoznacznych tendencji w kształtowaniu się wskaźnika bieżącej płynności finansowej w ujęciu dynamicznym (tab. 1). Najwyższa wielkość wskaźnika występowała w gospodarstwach o typie „mieszanym”, utrzymując się na stosunkowo stabilnym poziomie 4,8–5,2%. Wynika to z faktu, że gospodarstwa te prowadzą wielokierunkową produkcję, w tym także zwierzęcą, co wymaga gromadzenia zapasów produktów roślinnych z przeznaczeniem na pasze. Najniższy poziom wskaźnika bieżącej płynności finansowej odnotowano w gospodarstwach o typie „zwierzęta żywione w systemie wypasowym”, z tendencją malejącą z 3,1 w 2004 roku do 2,2 w roku 2006. Wynikać to może z niższej wartości zapasów w gospodarstwach o tym typie rolniczym z tego względu, że są to głównie pasze objętościowe. Pasze te w stosunku do wartości np. zbóż charakteryzują się znacznie niższą wartością. Poziom analizowanego wskaźnika w gospodarstwach o typach rolniczych „uprawy polowe” i „zwierzęta ziarnożerne” był zbliżony. W gospodarstwach o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne” wystąpiła tendencja malejąca wskaźnika z 4,6 do 4,0 w latach 2005–2007. Może to odzwierciedlać racjonalizację gospodarowania zapasami pasz, w tym zwłaszcza z zakupu.

W przypadku wskaźnika szybkiej płynności finansowej widoczna była dominacja gospodarstw o typie rolniczym „uprawy polowe”, na stosunkowo stabilnym poziomie (1,4–1,7) w badanym okresie. W gospodarstwach o typie rolniczym „mieszanym” wskaźnik ten kształtował się na nieznacznie niższym poziomie (1,1–1,4). Oznacza to, że w tej grupie gospodarstw stosunkowo wysokie było znaczenie zapasów w kształtowaniu wskaźnika bieżącej płynności finansowej. Zagrożenie szybkiej płynności finansowej odnotowano w przypadku gospodarstw o typie „zwierzęta żywione w systemie wypasowym” (0,6–0,8). Sytuację pogarsza fakt, że gospodarstwa te charakteryzowały się także bardzo niską

⁴ Wskaźniki płynności bieżącej = aktywa obrotowe/zobowiązania krótkoterminowe.

Wskaźnik płynności szybkiej = (aktywa obrotowe – zapasy)/zobowiązania krótkoterminowe.

Wskaźnik płynności natychmiastowej = środki pieniężne i inne aktywa pieniężne/zobowiązania krótkoterminowe.

Tabela 1

Płynność finansowa gospodarstw w zależności od typu rolniczego

Wskaźnik	Typ rolniczy	Lata				Zmiana 2007–2004
		2004	2005	2006	2007	
Wskaźnik płynności bieżącej	uprawy polowe	4,3	4,3	3,5	4,9	0,6
	zwierzęta żywione w systemie wypasowym	3,1	2,7	2,2	2,9	–0,2
	zwierzęta ziarnożerne	4,2	4,6	4,1	4,0	–0,2
	mieszane	4,8	5,2	4,9	5,2	0,4
Wskaźnik płynności szybkiej	uprawy polowe	1,6	1,7	1,4	1,6	0
	zwierzęta żywione w systemie wypasowym	0,8	0,7	0,7	0,6	–0,2
	zwierzęta ziarnożerne	0,7	1,0	1,3	0,8	0,1
	mieszane	1,1	1,3	1,4	1,1	0
Wskaźnik płynności natychmiastowej	uprawy polowe	1,2	1,3	0,8	1,2	0
	zwierzęta żywione w systemie wypasowym	0,6	0,7	0,5	0,5	–0,1
	zwierzęta ziarnożerne	0,6	0,8	0,8	0,6	0
	mieszane	0,9	1,1	0,9	0,9	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

wartością należności, czego odzwierciedleniem jest brak lub tylko nieznaczna różnica w stosunku do wskaźnika natychmiastowej płynności finansowej. Z kolei poziom tego wskaźnika był zadowalający, co świadczy o wystarczających zasobach gotówki w stosunku do kwoty zobowiązań w tej grupie gospodarstw. W pozostałych typach rolniczych gospodarstw różnica między wskaźnikiem szybkiej i natychmiastowej płynności finansowej była stosunkowo niewielka, co może odzwierciedlać niski stan należności. Sytuację taką należy ocenić korzystnie, gdyż uregulowanie przez odbiorcę produktów należności przyczynia się to do zwiększenia stanu środków pieniężnych. Najwyższa szybka płynność finansowa dotyczyła gospodarstw o typie rolniczym „uprawy polowe”, co oznacza, że pomimo koncentracji zbiorów produktów rolniczych, ich sprzedaż odbywa się z uwzględnieniem posiadania płynności finansowej w długim okresie. W badanych latach nie odnotowano jednoznacznych zależności w kształtowaniu się wskaźników płynności finansowej w ujęciu dynamicznym. Warunki działalności w rolnictwie są zróżnicowane zarówno w zakresie ekonomicznym, jak i przyrodniczym. Dlatego też relacje między wartością aktywów obrotowych razem, jak również ich składników, a zobowiązaniami krótkoterminowymi są zróżnicowane.

W tabeli 2 przedstawiono kształtowanie się płynności finansowej gospodarstw rolniczych w zależności od ich siły ekonomicznej. W przypadku wskaź-

nika bieżącej płynności finansowej nie odnotowano zasadniczej zależności od wielkości siły ekonomicznej gospodarstw. Na ogół najniższym wskaźnikiem bieżącej płynności finansowej, przy tym na bezpiecznym poziomie, charakteryzowały się gospodarstwa o dużej sile ekonomicznej. Wynikać to może z rozwojowego charakteru tych gospodarstw i wykorzystywania w największym zakresie kredytów krótkoterminowych do prowadzenia bieżącej działalności operacyjnej. Najwyższa wielkość wskaźnika bieżącej płynności finansowej dotyczyła gospodarstw małych i średnio małych pod względem siły ekonomicznej. Zarządzający tymi gospodarstwami charakteryzowali się często bardzo konserwatywną strategią finansowania działalności ze względu na mały stopień wykorzystywania zobowiązań krótkoterminowych, w tym także kredytów bankowych. Często przez to rentowność tych gospodarstw była dużo niższa niż dużych pod względem ekonomicznym. Najwyższa wielkość wskaźnika bieżącej płynności finansowej wystąpiła w gospodarstwach małych pod względem ekonomicznym w 2007 roku (5,4). Oznacza to, że kwota aktywów obrotowych ponad 5-krotnie przewyższała wielkość zobowiązań krótkoterminowych. Odzwierciedlać to może nieracjonalne zamrożenie środków w aktywach obrotowych, w tym zwłaszcza w zapasach. Jedynie w gospodarstwach bardzo małych pod względem siły ekonomicznej odnotowano jednolitą tendencję rosnącą wskaźnika bieżącej płynności finansowej w badanych latach.

Tabela 2

Płynność finansowa gospodarstw rolniczych według wielkości ekonomicznej

Wskaźnik	Wielkość ekonomiczna (ESU)	Lata				Zmiana 2007–2004
		2004	2005	2006	2007	
Wskaźnik płynności bieżącej	bardzo małe (< 4)	3,5	3,8	4,4	4,5	1,0
	małe (4–8)	4,4	4,3	4,4	5,4	1,0
	średnio małe (8–16)	4,3	4,7	4,6	5,0	0,7
	średnio duże (16–40)	4,7	4,1	3,5	3,8	–0,9
	duże (> 40)	3,4	3,5	2,8	3,0	–0,4
Wskaźnik płynności szybkiej	bardzo małe (< 4)	1,1	1,3	1,3	1,2	0,1
	małe (4–8)	1,3	1,3	1,5	1,5	0,2
	średnio małe (8–16)	1,2	1,5	1,5	1,4	0,2
	średnio duże (16–40)	1,3	1,4	1,2	1,0	–0,3
	duże (> 40)	0,9	1,0	1,0	0,6	–0,3
Wskaźnik płynności natychmiastowej	bardzo małe (< 4)	0,9	1,0	0,9	1,0	0,1
	małe (4–8)	1,1	1,1	1,0	1,3	0,2
	średnio małe (8–16)	1,0	1,3	1,1	1,1	0,1
	średnio duże (16–40)	1,0	1,1	0,8	0,7	–0,3
	duże (> 40)	0,6	0,7	0,6	0,5	–0,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

Różnica w kształtowaniu się wskaźnika szybkiej płynności finansowej w gospodarstwach od bardzo małych do średnio dużych włącznie była stosunkowo niewielka. Przy tym w większości badanych lat najwyższy wskaźnik wystąpił w gospodarstwach małych, natomiast gospodarstwa duże pod względem siły ekonomicznej charakteryzowały się najniższą wielkością wskaźnika szybkiej płynności finansowej, zwłaszcza w 2007 roku (0,6). Można stwierdzić, że zarządzający tymi gospodarstwami w sposób racjonalny zarządzali szybką płynnością finansową, której poziom był odpowiedni w kontekście rentowności działalności. We wszystkich grupach gospodarstw wystąpiła znacząca różnica w poziomie wskaźnika bieżącej i szybkiej płynności finansowej, co jest odzwierciedleniem dużego znaczenia zapasów w tym zakresie.

Gospodarstwa o dużej sile ekonomicznej charakteryzowały się także najniższą wielkością wskaźnika natychmiastowej płynności finansowej, przy tym na zadowalającym poziomie 0,5–0,7 w badanych latach. W pozostałych grupach gospodarstw wskaźnik ten był wyższy, przy czym kształtował się na stosunkowo zbliżonym poziomie. Oznacza to, że siła ekonomiczna tych grup gospodarstw nie różnicowała w sposób zasadniczy natychmiastowej płynności finansowej. W przypadku tego wskaźnika nie odnotowano zasadniczych tendencji w ujęciu dynamicznym. Jedynie w gospodarstwach średnio dużych nastąpiło zmniejszenie analizowanego wskaźnika w latach 2005–2007 do 0,7, tj. o 0,4.

W tabeli 3 przedstawiono kształtowanie się płynności finansowej w zależności od powierzchni użytków rolnych gospodarstw. We wszystkich badanych latach najniższy wskaźnik bieżącej płynności finansowej odnotowano w gospodarstwach powyżej 50 ha UR. Odzwierciedlać to może wykorzystywanie w większym stopniu krótkoterminowych kredytów w finansowaniu działalności. Najwyższy wskaźnik występował na ogół w gospodarstwach małych (5–10 ha UR). W dużym stopniu wynika to z niskiego stanu zobowiązań krótkoterminowych na dzień bilansowy. Gospodarstwa te mają na ogół ograniczony poziom powiązania z rynkiem oraz regulują płatności gotówką ze względu na małą skalę zakupów. Z tego powodu ich bieżąca płynność finansowa jest wysoka, ale bardzo konserwatywna (zachowawcza) strategia finansowania może przyczynić się do ograniczenia stopnia rozwoju. W grupach gospodarstw małych i średnio małych odnotowano zwiększenie poziomu bieżącej płynności finansowej w badanych latach (odpowiednio do 6,7 oraz 5,0 w 2007 roku), co może być odzwierciedleniem większego znaczenia dopłat bezpośrednich. W gospodarstwach mniejszych dopłaty te wydatnie zwiększają płynność finansową, podczas gdy kwota zobowiązań krótkoterminowych ulega często w niektórych latach zmniejszeniu. Stosunkowo często w grupie gospodarstw małych są także takie, w których nie wystąpiły zobowiązania krótkoterminowe.

Tabela 3

Płynność finansowa gospodarstw rolniczych według powierzchni użytków rolnych

Wskaźnik	Powierzchnia (ha UR)	Lata				Zmiana 2007–2004
		2004	2005	2006	2007	
Wskaźnik płynności bieżącej	małe (5–10)	4,3	4,9	5,0	6,7	2,4
	średnio małe (10–20)	4,7	4,7	4,9	5,0	0,3
	średnio duże (20–30)	4,4	4,8	3,6	4,1	–0,3
	duże (30–50)	4,1	4,0	3,3	4,3	0,2
	bardzo duże (> 50)	3,9	3,7	3,1	3,4	–0,5
Wskaźnik płynności szybkiej	małe (5–10)	1,1	1,7	1,8	2,5	1,4
	średnio małe (10–20)	1,3	1,5	1,7	1,4	0,1
	średnio duże (20–30)	1,3	1,5	1,2	1,0	–0,3
	duże (30–50)	0,9	1,0	1,2	1,1	0,2
	bardzo duże (> 50)	1,1	1,2	1,0	0,6	–0,5
Wskaźnik płynności natychmiastowej	małe (5–10)	1,0	1,5	1,5	2,3	1,3
	średnio małe (10–20)	1,2	1,3	1,2	1,1	–0,1
	średnio duże (20–30)	1,1	1,3	0,8	0,8	–0,3
	duże (30–50)	0,8	0,9	0,7	0,8	0
	bardzo duże (> 50)	0,7	0,8	0,6	0,5	–0,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PL-FADN.

W większości badanych lat nastąpiło zmniejszenie wielkości wskaźnika szybkiej płynności finansowej w miarę wzrostu powierzchni UR gospodarstwa. Na ogół przyczyną tego jest fakt większego wykorzystywania krótkoterminowych kredytów bankowych w miarę wzrostu skali działalności gospodarstw rolniczych. Wskaźnik szybkiej płynności finansowej w gospodarstwach małych (5–10 ha UR) był najwyższy, z tendencją rosnącą w analizowanym okresie do 2,5 w 2007 roku, tj. nastąpił wzrost o 1,4. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha UR w tym roku wskaźnik wynosił jedynie 0,6, co jest odzwierciedleniem znaczącej różnicy pod tym względem w stosunku do gospodarstw najmniejszych (o 1,9). Znacząca różnica w poziomie wskaźnika bieżącej płynności finansowej i szybkiej jest odzwierciedleniem wysokiego udziału zapasów w strukturze majątku obrotowego gospodarstw rolniczych, bez względu na powierzchnię UR. Różnica między wskaźnikiem szybkiej i natychmiastowej płynności finansowej w analizowanych grupach gospodarstw rolniczych była stosunkowo niewielka. Oznacza to, że w badanych gospodarstwach rolniczych poziom należności nie był znaczący, co jest odzwierciedleniem odpowiedniego zarządzania nimi. Zarządzający gospodarstwami w racjonalny sposób kształtowali relacje między należnościami i zobowiązaniami krótkoterminowymi. Jedynie w gospodarstwach małych wystąpiła jednorodna tendencja rosnąca wskaźnika natychmiastowej

płynności finansowej, do 2,3 w 2007 roku. W pozostałych grupach obszarowych gospodarstw rolniczych nie odnotowano zasadniczych zależności w ujęciu dynamicznym. Najniższą natychmiastową płynnością finansową charakteryzowały się gospodarstwa bardzo duże (powyżej 50 ha UR), przy czym wskaźnik ten kształtował się na bezpiecznym poziomie. Można stwierdzić, że zarządzający gospodarstwami o największej powierzchni UR w sposób najbardziej odpowiedni zarządzają natychmiastową płynnością finansową.

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono kształtowanie się płynności finansowej gospodarstw rolniczych w zależności od powierzchni użytków rolnych, typu rolniczego oraz siły ekonomicznej. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Gospodarstwa ze wszystkich typów rolniczych charakteryzowały się zachowaniem bieżącej i natychmiastowej płynności finansowej. Zbyt niski poziom szybkiej płynności finansowej odnotowano jedynie w gospodarstwach o typie rolniczym „zwierzęta żywione w systemie wypasowym”. Najwyższa wielkość płynności finansowej w gospodarstwach o typach „uprawy polowe” oraz „mieszanym” jest odzwierciedleniem uwarunkowań rodzaju prowadzonej produkcji. W stosunku do gospodarstw o zwierzęcych typach rolniczych poziom generowanych zobowiązań krótkoterminowych mógł być niższy z powodu mniejszego ich powiązania z rynkiem środków do produkcji z zakupu. We wszystkich typach rolniczych gospodarstw widoczny był znaczący wpływ wartości zapasów na kształtowanie się wskaźnika bieżącej płynności finansowej. Gospodarstwa z poszczególnych typów rolniczych charakteryzowały się niewielkim poziomem należności, co odzwierciedla skuteczne zarządzanie nimi.
2. Najniższą płynność finansową odnotowano w gospodarstwach dużych pod względem siły ekonomicznej. Oznacza to, że w gospodarstwach tych wykorzystywano w największym stopniu zobowiązania krótkoterminowe (w tym kredyty), co przekłada się na ogół na osiąganie wyższej rentowności działalności i w efekcie przyczynia się do podwyższenia siły ekonomicznej. Na ogół najwyższa płynność finansowa gospodarstw małych i średnio małych pod względem siły ekonomicznej odzwierciedla ich większe bezpieczeństwo finansowe. Gospodarstwa te charakteryzują się jednak często stagnacją w rozwoju, gdyż w zbyt małym stopniu angażują krótkoterminowy kapitał obcy w finansowanie bieżącej działalności. Nie jest wtedy wykorzystywany efekt dźwigni finansowej i skali działalności.

3. Najwyższą płynnością finansową charakteryzowały się gospodarstwa najmniej-
sze obszarowo (5–10 ha UR). Główną tego przyczyną jest niewielki poziom
wykorzystywania kredytów krótkoterminowych w finansowaniu działalności.
Sprawia to, że wskaźniki płynności finansowej są wysokie, ale często gospo-
darstwa te nie są rozwojowe. W sposób najbardziej racjonalny płynnością fi-
nansowa zarządzali rolnicy z gospodarstw największych obszarowo. W gospo-
darstwach tych kształtowanie relacji między składnikami majątku obrotowego
i zobowiązaniami krótkoterminowymi było najbardziej racjonalne, w dużym
stopniu w wyniku wykorzystywania efektu dźwigni finansowej.

Literatura

- BEDNARSKI L.: *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*. Polskie Wydawnictwo Ekono-
miczne, Warszawa 2007.
- BEDNARSKI L., WAŚNIEWSKI T.: *Analiza finansowa w zarządzaniu przedsiębiorstwem*.
Tom II, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1996.
- BIENIASZ A., GOŁAŚ Z.: *Płynność finansowa gospodarstw rolnych w aspekcie przepły-
wów pieniężnych i strategii zarządzania kapitałem obrotowym*. Wydawnictwo Akade-
mii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań 2007.
- FRANC-DĄBROWSKA J.: *Bezpieczeństwo finansowe a efektywność zaangażowania ka-
pitalów własnych*. Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G – Ekonomika Rolnictwa, t. 93,
z. 1, 2006.
- FRANC-DĄBROWSKA J.: *Zarządzanie środkami pieniężnymi i płynnością finansową a efek-
tywność przedsiębiorstw rolniczych*. Prace Naukowe AE we Wrocławiu, Nr 1152, 2007.
- FRANC-DĄBROWSKA J.: *Ocena płynności finansowej przedsiębiorstw rolniczych*. Zagad-
nienia Ekonomiki Rolnej, nr 1, 2008.
- GABRUSEWICZ W.: *Podstawy analizy finansowej*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne,
Warszawa 2007.
- GOŁASZEWSKI P., URBANEK P., WALIŃSKA E.: *Analiza sprawozdań finansowych*.
Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2001.
- GOŁĘBIEWSKI G., TŁACZAŁA A.: *Analiza ekonomiczno-finansowa w ujęciu praktycz-
nym*. Difin, Warszawa 2005.
- GORAJ L., OSUCH D., PŁONKA R.: *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa
rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku*. Wydawnictwo IERiGŻ-PIB, War-
szawa 2008.
- GÓRSKA-WARSEWICZ H.: *Podstawy finansów przedsiębiorstw – wybrane obszary decy-
zji operacyjnych*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2005.
- HELFERTE E.A.: *Techniki analizy finansowej*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa
2004.
- KISIELIŃSKA J.: *Wykorzystanie metod wielowymiarowej analizy do oceny sytuacji finanso-
wej gospodarstw rolniczych*. Wieś i Rolnictwo, nr 4 (121), 2003.
- LESZCZYŃSKI Z., SKOWRONEK-MIELCZAREK A.: *Analiza ekonomiczno-finansowa
firmy*. Difin, Warszawa 2001.

- MAŃKO S., SOBCZYŃSKI T., SASS R.: *Zmiany poziomu zrównoważenia płynności finansowej w gospodarstwach rolniczych UE w latach 1989–2005*. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 64, 2008.
- MICHALSKI G.: *Wartość płynności w bieżącym zarządzaniu finansami*. CeDuWu, Warszawa 2004.
- PIETRZAK M.: *Efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich – koncepcja oceny*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2006.
- PODSTAWKA M.: *Podstawy finansów – teoria i praktyka*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2005.
- ROSS S.A., WESTERFIELD R.W., JORDAN B.D.: *Finanse przedsiębiorstw*. Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1999.
- SIERPIŃSKA M., JACHNA T.: *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- SIUDEK T. (red.): *Wybrane zagadnienia z finansów*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2006.
- STADTHERR S.: *Płynność finansowa polskich przedsiębiorstw i jej podstawowe uwarunkowania*. Prace Naukowe AE we Wrocławiu, tom 2, nr 1042, 2004.
- Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Dz.U. z 2001 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.
- WASILWESKI M.: *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2004.
- WASILEWSKI M.: *Poziom wskaźnika szybkiej płynności finansowej a efektywność przedsiębiorstw rolniczych*. Prace Naukowe AE we Wrocławiu, Nr 1159, 2007.
- WAŚNIEWSKI T., SKOCZYŁAS W.: *Analiza przepływów środków pieniężnych – pomocą w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa*. Rachunkowość, nr 6, 1996.
- WAŚNIEWSKI T., SKOCZYŁAS W.: *Teoria i praktyka analizy finansowej w przedsiębiorstwach*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2004.
- WĘDZKI D.: *Pomiar płynności finansowej przedsiębiorstwa*. Rachunkowość, nr 3, 1995.
- WĘDZKI D.: *Kontrola dopływu środków pieniężnych ze sprzedaży*. Rachunkowość, nr 7, 1997.
- WĘDZKI D., *Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa. Przepływy pieniężne a wartość dla właścicieli*. Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- ZIĘTARA W., KOSIOREK M., TCHORZEWSKA E., KONDRASZUK T.: *Rachunek ekonomiczny i analiza finansowa w przedsiębiorstwie rolniczym*. Wydawnictwo CDiER, Brwinów 1994.

The financial liquidity of agriculture farms situated in Lubelskie voivodeship

Abstract

The elaboration presents the level of financial liquidity in agriculture farms depending on cropland area, agriculture type and European Size Unit. The researched farms has rained current, quick and cash financial liquidity ratios on

similar level. The highest level of financial liquidity noticed in “field crops” and “mixed” agriculture type, while the lowest in “rather grazing livestock” type of farms. Low liquidity level recorded rather in bigger farms in the aspect of their economic power, whereas higher ratio described on the contrary small and medium farms. The highest financial liquidity ratio was an attribute of farms with small cropland area, and was a result of limited range of short-term credit utilization. The most efficient way of managing on the financial liquidity level by farmers ascertained in the largest area farms. In this group the liquidity was the lowest, however this level reflected appropriate relation between current assets and liabilities components.

